

Vad är mediearkeologi? En enkät

THOMAS GÖTSELIUS

Institutionen för kultur och estetik, Stockholms universitet

1. Vad är "mediearkeologi" enligt din åsikt? Är det en teori, en metod eller något tredje? (Hur förhåller sig begreppet till exempel till närliggande termer som mediehistoria, medieestetik, medieekologi och det post-digitala?)

”Samtidens arkeologier måste också ta hänsyn till lagring, överföring och beräkning av data i tekniska medier”, skriver Friedrich Kittler i efterordet till *Nedskrivningssystem 1800/1900*. Även om Kittler själv inte myntade termen ”mediearkeologi” så är detta textställe sannolikt så nära man kan komma dess födelseort. Andra, som Siegfried Zielinski och Wolfgang Ernst, kom senare att göra anspråk på neologismen, men vill man förstå mediearkeologin som fenomen så kan man inte bortse från att det uppkom ur behovet av att i efterhand namnge och klassificera de märkliga historiska undersökningar som Kittler utvecklade.

Det är min uppfattning att mediearkeologin bör ses som ett kluster av teoretiska antaganden som sammantagna medför vissa metodologiska konsekvenser. Den klassiska, kittlerska mediearkeologin står således i ett spänningsfyllt – kritiskt! – förhållande till såväl den linjära och historiografiskt oreflektade mediehistorien, den ekonomihistoriskt eller humanistiskt orienterade kanadensiska medieekologin samt den historiskt underteoretiserade och fenomenologiskt orienterade medieestetiken. Oavsett om vårt nu är ”digitalt” eller ”post-digitalt”, så skriver mediearkeologin dess historia.

2. Hur, mer konkret, är begreppet användbart i din egen forskning?

Faktum är att jag sällan aktualiserat termen. Det hänger inte samman med någon latent kritik mot densamma utan snarare mot en viss ovilja att låta mitt arbete på förhand riskera att reduceras till ett antal till synes givna frågeställningar eller positioner. I en viss fas börjar varje undersökning leva sitt eget liv och då gör man bäst i att kapa banden till alla skolbildningar. I efterhand, när arbetet rots i land, har jag förstås kunnat konstatera att man med rätta ändå kunnat beskriva mitt arbete i mediearkeologiska termer.

3. Mediearkeologin är intresserad av såväl de konkreta, historiska, teknologiska föremålen (artefakt), som de förändringar teknologierna medför i diskurser, praktiker, biopolitik, etc. (struktur). Hur förhandlar begreppet enligt din förståelse mellan artefakt och struktur?

I den klassiska mediearkeologin analyseras historiska diskursmängder i termer av informationssystem. I dessa system, som hos Kittler modelleras efter funktionerna i Shannons matematiska informationsteori, har enskilda artefakter eller medier en möjlig roll, men vilken eller vilka strukturella funktioner de tilldelas skiftar historiskt. Utväxlingen mellan artefakter och de strukturer de sätts på spel i måste därför beskrivas på en empirisk nivå. Min erfarenhet av sådana undersökningar har lärt mig att man samtidigt bör vara uppmärksam på att de reella

systemen själlan lever upp till teorins modeller. Sammanbrott, motsägelser, skevheter och paradoxer tycks prägla de reella kulturella dataflödena. Att göra reda för dem är också en del av den mediearkeologiska uppgiften.

JOHN BRUMO

Institutt for språk og litteratur, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

1. Vad är "mediearkeologi" enligt din åsikt? Är det en teori, en metod eller något tredje? (Hur förhåller sig begreppet till exempel till närliggande termer som mediehistoria, medieestetik, medieekologi och det post-digitala?)

Jeg oppfatter mediearkelologi som en mediehistorisk undersøkelse av estetiske uttrykk. Det er derfor kanskje riktigst å kalle det en metode. Denne metoden tar utgangspunkt i at medier og teknologi har stor innflytelse på måten vi oppfatter omverdenen på og muligheten til å uttrykke erfaringer. Hovedinspirasjonen for denne type tenkning kommer typisk fra Friedrich Kittler og særlig hans *Aufschreibesysteme 1800/1900*, men også en rekke andre tenkere og filosofer (for eksempel Walter Ong, Marshall McLuhan, Raymond Williams og Jonathan Crary) har pekt på lignende sammenhenger. Ingen har imidlertid formulert det like pregnant som Kittler: "Medien bestimmen unsere Lage" (i forordet til *Grammaphon, Film, Typewriter*). Det grunnleggende poenget til Kittler er at litteraturen (men for såvidt også annen kunst) er underlagt mediehistoriske forutsetninger, noe som gjør at både alfabetet, skrivemaskinen og tekstbehandlingsprogrammet har betydning for hvordan litteraturen artikuleres. I dag – med de altomfattende digitale mediene – er jo dette utsagnet mye mer treffende enn det var da Kittler utviklet sin tenkning på 1980-tallet. Den mediehistoriske innfallsvinkelen åpner opp et merkelig lite påaktet felt, nemlig at lyd-, ord- og bildekunstene har benyttet seg av motiver og fremstil-

lingsprinsipper fra samtidens medieformer. Bruken av ordet "arkeologi" kjennes likevel litt problematisk. Ikke fordi man hører et ekko av Foucault, men fordi det høres ut som om det må være sjeldne eller nedgravde medier som skal undersøkes, og fordi det jo ikke alltid er "funn" i helt objektiv betydning man gjør seg som forsker. Ofte handler mediearkeologien som metode om å kombinere innsikter fra mediehistorie og litteraturhistorie, og kan gjerne undersøke medier som fortsatt er i bruk.

2. Hur, mer konkret, är begreppet användbart i din egen forskning?

Mediearkelologiens styrke er å avdekke skjulte sammenhenger mellom medier, teknikker og estetikk. Siden så mye tidligere litteraturforskning har vært orientert mot ideer og filosofi, er det mye ugjort på dette feltet. I praksis er det også veldig interessant å jobbe med: Vi kan undersøke hvordan den visuelle kulturen preger Sigbjørn Obstfelders mest kjente dikt "Jeg ser", undersøke hvordan mediene preger modernismens gjennombrudd i Norge rundt år 1900 eller se på hvordan nye forfattergenerasjoner i dag bruker digitale medier i sin diktning. Det er bl.a. et vitalt miljø for denne type forskning ved min institusjon, i prosjektet "The Medial Breakthrough in Norwegian Literature 1855-1905". Men problemene må også nevnes. En åpenbar risiko med den mediearkeologiske praksisen, er risikoen for å bli fanget av en slags medie-determinisme og underspille de menneskelige mulighetene for innovasjon og evne til nyskaping. Et annet problem er faren for uforpliktende spekulasjon om sammenhengen mellom medier og kunst.

3. Mediearkeologin är intresserad av såväl de konkreta, historiska, teknologiska föremålen (artefakt), som de förändringar teknologierna medför i diskurser, praktiker, biopolitik, etc. (struktur). Hur förhandlar begreppet enligt din förståelse mellan artefakt och struktur?

Flere medieteoritikere har pekt på at mediene ikke kan analyseres enkeltvis, men utgjør et slags sammenhengende "system". Selv om ideen om medienettverket neppe har allmenn gyldighet

til alle tider, er det fascinerende hvor aktuelle og relevante de grunnleggende prinsippene i McLuhans ideer om Gutenberg-galaksen kan være i dag. Måten vi sanser og erfarer verden på i dag, er på mange vis helt annerledes enn tidligere tiders erfaringer. Mediearkeologien er en metode som er særlig egnet til å påvise disse sammenhengene og utviklingstrekkene.

SOLVEIG DAUGAARD

Institutionen för kultur och kommunikation, Linköpings Universitet

1. Vad är "mediearkeologi" enligt din åsikt? Är det en teori, en metod eller något tredje? (Hur förhåller sig begreppet till exempel till närliggande termer som mediehistoria, medieestetik, medieekologi och det post-digitala?)

Mediearkæologi er et perspektiv som særlig betoner de teknologiske omstændigheders betydning for en given historisk situation. Ind i mellem kan jeg godt, ikke mindst når jeg betragter den ganske begrænsede diversitet i forhold til køn, race, osv. i den internationale forskermasse på området, få den mistanke at det samtidig er blevet et tiltrængt forskningsmæssigt fristed, hvor den hvide akademiker helt ukontroversielt kan slippe for hele tiden at skulle problematisere sit eget kropslige udgangspunkt. Hvis medierne, som Kittler slår fast, determinerer vores situation, har så ikke kropslige og sociale forskelle en tendens til at glide i baggrunden som mindre væsentlige? Forlæser man sig på en mediearkæolog som Wolfgang Ernst virker en sådan observation måske ikke helt urimelig. Men kun hvis man glemmer Kittlers mellemværende med lacaniansk tankegods kan man fastholde den position, fordi bl.a. differentieret kønskonstruktion er en afgørende bestanddel i den teknologiske determinering af Kittlers 'såkaldte menneske'.

2. Hur, mer konkret, är begreppet användbart i din egen forskning?

I min egen forskning er jeg optaget af hvordan ændrede teknologiske betingelser påvirker litteraturens medieøkologier. Her har det gang på gang slået mig, hvordan sådanne teknologiske betingelser påvirker kønnene forskelligt – ligesom de åbenlyst påvirker racialiserede kroppe anderledes end 'neutrale' hvide kroppe. Et banalt eksempel er forskellen på hvordan opblomstringen af en selfie-kultur med mobilteknologi og sociale netværksmedier, har påvirket idealerne for unge mænds og unge kvinders kropsfremstilling forskelligt, og, delvis afledt heraf, hvordan den fotografiske fremstilling af forfattere, i bøger og aviser såvel som på digitale platforme, har udviklet sig voldsomt i løbet af få år, men igen i helt forskellig grad for mandlige og kvindelige forfattere – og igen anderledes for såkaldt racialiserede forfattere. Som skriftmediet hos Kittler konstruerer kønsforskelle, konstruerer og forstærker de digitale medier diverse kropslige forskelle efter deres egne teknologiske logikker, som vi bør forsøge at blive klogere på.

For en overfladisk betragtning kan det virke som om mediearkæologien ikke har så mange svar på, hvorfor teknologiens konsekvenser rammer skævt i forhold til f.eks køn og race, men tværtimod, har jeg oplevet perspektivet som nyttigt i arbejdet med at udvikle et præcist og ikke-polariserende sprog for sådanne forskelle, hvilket gør det lettere at fastholde og betragte nogle forhold, som er vanskelige at diskutere når de bliver enten individualiserede eller entydigt hængt op på givne identitetspolitiske kategorier, fordi de så let bliver meget følsomme. I forhold til eksemplet med den fotografiske fremstilling af forfatteren, så er det ubehageligt, ofte nærmest krænkende, at påtale den enkelte forfatters iscenesættelse, ligesom det er dybt problematisk at kritisere f.eks. "kvindelige forfatteres" selvfremsstilling i medierne, men hvis man tilgår forholdet fra de ændrede teknologiske forudsætningers udgangspunkt, har man et mindre eksplosivt underlag at starte sin diskussion fra, og kan få mulighed for at formulere nogle præmisser før ræsonnementet evt. går i identi-

tetspolitisk hårknude. Det handler om at kunne pege på nogle forhold, og foreslå forklaringer som er teknologisk betingede, og således ikke rummer essentialistiske postulater i forhold til identitetskategorierne.

3. Mediearkeologin är intresserad av såväl de konkreta, historiska, teknologiska föremålen (artefakt), som de förändringar teknologierna medför i diskurser, praktiker, biopolitik, etc. (struktur). Hur förhandlar begreppet enligt din förståelse mellan artefakt och struktur?

Spørgsmålet er hvad en struktur er. Det er altid lettere at forholde sig til en konkret teknologi, et konkret netværk, en konkret teknologisk materiel situation end til en abstrakt struktur. Men mediearkæologien insisterer netop på den konkrete forekomsts fysiske forbindelse til struktureren, hvilket tvinger den til at tænke konkret, også i forhold til strukturer. Jeg kan dog komme i tvivl om hvordan andre typer af strukturer end de entydigt teknologiske, som for eksempel kønslige eller race-messige strukturer spiller ind i sammenhængen, men måske er mediearkæologien heller ikke nødt til at rumme det hele. Netop derfor oplever jeg det også som frugtbart at koble det mediearkæologiske perspektiv til andre strømninger, som affektteori samt diverse former for feministisk og postkolonial tænkning.

JAKOB LIEN

Institutionen för kultur och kommunikation, Linköpings universitet

1. Vad är "mediearkeologi" enligt din åsikt? Är det en teori, en metod eller något tredje? (Hur förhåller sig begreppet till exempel till närliggande termer som mediehistoria, medieestetik, medieekologi och det post-digitala?)

Mediearkeologin är kanske i första hand ett perspektiv som rör sig mellan teori och metod. Något som på samma gång är dess

främsta styrka och största svaghet. Mediearkeologin fungerar, när den görs teoretiskt operativ, som ett slags kartografi över sambanden mellan materialitet, medieteknologier, estetiska praktiker och, i bästa fall, även kultur- och samhällshistoria. Till skillnad från en mer traditionellt förekommande mediehistoria som stundtals har tenderat att reproducera en linjär, teleologisk utvecklingstanke i beskrivningen av relationen mellan teknologi och estetik, söker mediearkeologin upp de heterogena och icke-linjära sambanden. Med rötterna i Friedrich Kittlers mediebegrepp å ena sidan och Michel Foucaults sökande efter historiens lakuner å den andra har mediearkeologin kommit att ta delvis olika riktningar. På ena sidan återfinns Wolfgang Ernsts materiellt och strikt medieorienterade arkeologi (och kanske även Matthew Kirschenbaums forensiska medieundersökningar kan sägas höra hit), och på den andra finner vi Siegfried Zielinskis "variantologi" och "anarkeologi" som båda vidgar och löser upp gränserna för studiet av medier och de institutioner som organiserar dem, mot andra heterogena fält som konst, naturvetenskap, musik, teologi etc., samt Jussi Parikkas utgrävningar i de mediegeologiska sedimenten. Men arkeologin är inte enbart ett teoretiskt arv från Foucault, den är också en metod, eller åtminstone ett verktyg, för forskare och konstnärer att rent fysiskt, materiellt göra bruk av det teoretiska godset och närma sig det konkreta föremålet. Ofta för att skapa ett slags förståelse för hur en historisk tillämpning av en medieteknologi kan inverka på våra samtida praktiker och vice versa genom att närma sig medierna inte bara utifrån ett teoretiskt, utan även sensoriskt angreppssätt.

2. Hur, mer konkret, är begreppet användbart i din egen forskning?

För mig har mediearkeologin blivit operativ på två nivåer: först har mediearkeologin på ett ganska banalt sätt varit fruktbar som en tankemodell som hjälper till att bibehålla ett kritiskt perspektiv på de medieteknologier och dess relation till olika estetiska praktiker jag studerat i min forskning. Men jag har även mer konkret försökt göra bruk av arkeologin för att förstå estetiska

praktiker som tidigt arbetat med digitala teknologier, genom att tillsammans med en programmerare rent konkret närma mig obsoleta maskiner. Den konkreta, sensoriska erfarenheten, och inte minst alla de misslyckade försöken att få apparater att fungera och datorprogram skrivna på programspråk som ingen längre behärskar att fungera, har möjligen gjort en mindre benägen att skriva fram sömlösa, teleologiska sammanhang. Den har definitivt skapat en forskare med en dos mer ödmjukhet och en dos mer frustration.

3. Mediearkeologin är intresserad av såväl de konkreta, historiska, teknologiska föremålen (artefakt), som de förändringar teknologierna medför i diskurser, praktiker, biopolitik, etc. (struktur). Hur förhandlar begreppet enligt din förståelse mellan artefakt och struktur?

Mediearkeologin har stundtals trillat i samma fallgrop som den mediehistoria den från början kritiserade för att endast intressera sig för själva medierna genom att själv reproducera en fetischisering av själva artefakten. Om fokus för undersökningen är obsoleta och förträngda medier riskerar arkeologin snart att påminna om en antikhandlars jakt på unika objekt, snarare än kritisk forskning. För att mediearkeologin ska vara fortsatt relevant bör det främsta fokuset ligga på en strukturell/diskursiv, eller åtminstone praktikorienterad nivå. Detta utesluter inte föremålet/artefakten, eller rättare sagt dess materiella kvaliteter utan kopplar det till ett bredare sammanhang. Jag tror även att mediearkeologin skulle vinna på att i större utsträckning ta intryck av, eller korskopplas med, ett medieekologiskt perspektiv för att i högre grad kunna ta hänsyn till kulturella och samhällsliga aspekter, men även naturliga miljöer och icke-mänskliga agenter. På så sätt kommer även mediearkeologin att kunna göras politiskt verksam (när så behövs), en domän som den traditionella mediehistorien och till viss del även mediearkeologin inte riktigt velat befatta sig med.

JOHAN FREDRIKZON

Institutionen för kultur och estetik, Stockholms universitet

1. Vad är "mediearkeologi" enligt din åsikt? Är det en teori, en metod eller något tredje? (Hur förhåller sig begreppet till exempel till närliggande termer som mediehistoria, medieestetik, medieekologi och det post-digitala?)

Mediearkeologi är i första hand en kreativ sammansättning av fenomen/områden/discipliner vars effekt i bästa fall blir att man tvingas tänka längs nya linjer eller följa oväntade kurvor inom det område man sysslar med. Det är detta som akademien blivit bättre på sedan den lärt sig från managementkonsulterna att verklig innovation alltid äger rum genom att kombinera kända ting på lagom nya sätt och lansera det som något fullständigt okänt (en praktik som mediearkeologin själv lärt känna i sitt källmaterial). Här kan man testa lite själv och känna var någonstans det rasslar till: rättsantropologi, matematisk sociologi, statistisk psykologi, feministisk kosmologi, kognitiv fysik, queerlingvistik, ingenjörsetnologi. Var inte till exempel litteratursociologi en sådan kittlande sammanslagning en gång i tiden?

Gränsen mellan krystade och produktiva begreppssammanslagningar kan vara smal. Mediearkeologi är rätt lyckat, tycker jag, eftersom det sätter fingret på något som man både kan och borde syssla med. För mig är det varken en teori eller en metod – teoretiskt är det inte tillräckligt solitt och metodologiskt lite fladdrigt. Det är istället just ett perspektiv, ett förslag för hur man kan vända blicken mot nya material. I praktiken blir det "ett sätt att se" inom mediehistoriska intressen där det arkeologiska pekar mot en utgrävning som går djupare ner i sedimenten och rotar runt i dammet och gruset efter saker som är mer gömda än det som mediehistoria normalt finner.

När mediearkeologin väl kommit upp från gropen med sina fynd, har den oftast blivit så förtjust över hur lustiga och märkvärdiga och på alla sätt annorlunda dessa märkligheter är att

den kommit att börja älska sina material och därmed blivit rejält upptagen av deras *quirkiness*, vilket pekat vidare mot medieestetiska intressen: att vältra sig i det estetiska hos det som glömts bort, blivit fel, hamnat på avvägar. Därför har mediarkeologin kommit att syssla med dessa mediehistoriska återvändsgränder som ett slags upprättelse åt bortglömda medier i den queera estetikens namn. Här riskerar man att bli irrelevant i andra avseenden, förstås, men att rota fram gårdagens bortglömda, tokiga, tekniska prylar har ju sitt värde, trots allt. Ändå är det inte förvånande att mediarkeologin kanske mer och mer pekar iväg åt tre olika håll: 1) infrastructure studies, där det handlar mer om att gräva i det strukturella än i det apparat-orienterade (vilket i sig är en utveckling från mediasystem-tänkande); 2) ecological media, där det breda mediebegreppet som från början var underförstått inom mediarkeologin kombinerats med antropocen-begreppets aktualitet och därför vänder på 'media ecology' som ju är typ samma sak som mediasystem-perspektivet; samt 3) 'medieontologi' som jag inte vet om någon pratar om, men jag menar det som Wolfgang Ernst håller på med: att hitta mediernas egen tid och utbredning, på deras 'egna villkor' där den bästa mediarkeologin är bandspelaren själv och så vidare. Det vill säga en rörelse som är besläktad med Actor-Network-Theory inom STS och human-animal studies och posthumaniora i USA, dvs. att diskutera hur aktörskap förhandlas, i det här fallet mellan den så kallade människan och maskinen, vilket i sig ser ut som ett slags återgång till Kittler och prylmagasinen i Humboldt-källaren i Berlin efter allt som kulturteknikerna i Weimar har utträttat för att balansera teknikvurmen (utan att släppa den, där det är motiverat). Dessa tre ser jag som utväxter från mediarkeologin vilket betyder att det queera apparatsvärmeriet kanske får nöja sig med att i bästa fall sufflera dessa och andra mediehistoriska arbeten (3:an kanske inte ens är historisk). Det post-digitala, för övrigt, ser mest ut som en begreppslek i genren: ta det nya och påstå att det är gammalt. Visst finns det en analog revival som en reaktion på digital ubikviteten men det post-digitala måste vara något mer än ett sätt att uttrycka detta för att motivera sin existens. Kanske har jag bara ingen koll där.

2. *Hur, mer konkret, är begreppet användbart i din egen forskning?*

Jag tyckte nog att de delar av mediearkeologin som inte handlade om tokiga prylar var mest intressant, men det är svårt att se vad som finns där som inte 1, 2 eller 3 ovan kan ge. Men då har mediearkeologin, som jag ser det, tjänat som en föregångare för att de här skulle uppstå eller bli tydligare/starkare. Gott så. Det finns emellertid alltid ett värde av att ordentligt gräva fram singulara grejer ur det förflutna. Men då krävs att man gör något ordentligt produktivt av det rent analytiskt också, dvs. något långt utöver att förundras över gårdagens märkvärdiga uppfinningar. Annars blir det lätt "Mediehistorieätarna".

3. *Mediearkeologin är intresserad av såväl de konkreta, historiska, teknologiska föremålen (artefakt), som de förändringar teknologierna medför i diskurser, praktiker, biopolitik, etc. (struktur). Hur förhandlar begreppet enligt din förståelse mellan artefakt och struktur?*

Som sagt, tycker jag nog att mediearkeologin fastnat i artefakterna och misslyckats i struktur-hänseende, vilket för mig blir orsaken till varför de som höll på med mediearkeologi för fem år sen nu sysslar med 1, 2, 3 eller kanske digital humaniora som snart kommer att uppträda som en *behemoth* och svälja allt det andra i sin väg som därmed blir allt och inget så att vi måste uppfinna nya kreativa sammansättningar som förklarar vad vi håller på med. Att mediearkeologi är dött – om det nu är det – så har det utträttat åtskilligt bra de senaste åren. Kanske är det dags för vetenskapshistoriker och -sociologer att sätta tänderna i mediearkeologins uppgång och fall?

SØREN POLD

Institut for Kommunikation og Kultur, Aarhus Universitet

1. *Vad är "mediearkeologi" enligt din åsikt? Är det en teori, en metod eller något tredje? (Hur förhåller sig begreppet till exempel till närlig-*

gande termer som mediehistoria, medieestetik, medieekologi och det post-digitala?)

Mediearkæologi kan opdeles i tre faser: Den tidligere mediearkæologi opstod i 1980'erne '90'erne og blev en måde at forholde sig til nye medier som noget, der ikke bare var nyt og en 'revolution'. Fx tydeliggjorde mediearkæologiske studier, at virtual reality og 3D havde en historie tilbage til 1800-tallets nye medier som panorama og stereoskop. Medie- og teknologihistorien var således ikke kun en lineær fremskridtshistorie, men en serie af genkomne topoi og utopier, som gentages med forskellige teknikker, som Erkki Huhtamo har fremstillet det. Mediearkæologien åbnede således også øjnene for teknologier, som umiddelbart mislykkedes og uddøde – dead media –, men som ikke desto mindre kunne være interessante at studere, og som ofte dukker op igen i nye udformninger. Senere er mediearkæologien blevet tæt knyttet til en ny form for materialisme og en ide om, at man kan læse historien ud fra mediernes teknik, fx hos Wolfgang Ernst. Endelig kobles mediearkæologien aktuelt med det post-digitale ud fra ideen om, at den digitale revolution er forbi, og der ikke længere er tale om en entydig forbindelse fra gamle (analoge) medier til nye digitale medier, men oftere en gensidig udveksling og indlejring. Mediearkæologien bliver et design, hvor gamle mediers udtryk bruges i nye mediers design, som fx analoge filtre i digitale fotografier på Instagram. Mediearkæologien er for mig en form for mediehistorie, som ikke er lineær og kausal, og som godt kan skrive tabernes og de døde mediers historie.

2. Hur, mer konkret, är begreppet användbart i din egen forskning?

Jeg er inspireret af alle tre faser. Først hjalp mediearkæologien mig (og andre) til at få et (kulturhistorisk) greb på nye medier. Siden tydeliggjorde mediearkæologien, at relationerne mellem materialitet og betydning er mangetydige. Aktuelt er mediearkæologien med til at give perspektiv på en kultur og en teknologi, hvor det digitale ikke længere blot erstatter noget

gammelt/analogt, men hvor nye og gamle medier indgår i stadig nye transformationer, og hvor digitale medier også er blevet historiske og ruinøse og derfor kan bruges til at gentænke og -designe den aktuelle medievirkelighed.

3. Mediearkeologin är intresserad av såväl de konkreta, historiska, teknologiska föremålen (artefakt), som de förändringar teknologierna medför i diskurser, praktiker, biopolitik, etc. (struktur). Hur förhandlar begreppet enligt din förståelse mellan artefakt och struktur?

Interfacet som en teknologisk kobling af materiale/signal og struktur/tegn er et hovedbegreb i min forskning inden for interfacekritik, digital kultur og kunst, og for mig er den kobling mellem materielle/funktionelle og semiotiske/repræsentationelle dimensioner computerens vigtigste kulturelle og samfundsmæssige udfordring. Jeg er interesseret i hvordan teknologiske artefakter instrumentaliserer og kobles med kulturelle strukturer, og jeg tror grundlæggende ikke på, at vi bliver klogere på digitale medier, hvis vi ikke holder fast i den dobbelthed, som ligger i interfacet. Jeg synes mediearkæologien er mest interessant, når den fritlægger konkrete koblinger mellem artefakter og strukturer, mellem teknik og kultur. For mig er den interessante mediearkæologi en medieæstetik – en måde at sanse medierne på, deres diskurser, ideologier, historie og kunst. Mediearkæologien balancerer, når den er mest interessant, mellem historisk interesse for gamle medier og teknisk nørderi – en måde at undres over både fortid, nutid og fremtid, gerne på en gang.

RAGNILD LOME

Institutionen för kultur och kommunikation, Linköpings Universitet

1. Vad är "mediearkeologi" enligt din åsikt? Är det en teori, en metod eller något tredje? (Hur förhåller sig begreppet till exempel till närlig-

gande termer som mediehistoria, medieestetik, medieekologi och det post-digitala?)

Mediearkeologien er vel først og fremst en særlig gren av mediehistorien, men begrepet brukes på mange måter, og er stadig i bevegelse et nytt sted hen, og jeg føler på ingen måte at jeg har oversikt over hele begrepets rekkevidde. Kanskje på grunn av denne usikkerheten, har jeg endt opp med å se på det som en slags historisk medieteknologisk metode for mitt eget fag – litteraturvitenskapen –: ett sett med briller man kan ta av og på under undersøkelsen av tekster, som forankrer de filosofiske og estetiske artefaktene i sin motsetningsfulle mediehistoriske situasjon. Mediearkeologien postulerer ikke kausale koblinger mellom medier i en gitt tid, og trekker heller ikke lineære historiske linjer opp til vår egen tid. Mediearkeologien oppfordrer snarere forskeren til å forbli i kaoset som utgjorde fortidens mediesituasjon. Kartleggingen av kaoset er i seg selv interessant, og for å forstå og dra nytte av datidens estetiske, politiske og eksistensielle diskusjoner, er mediearkeologien veldig brukbart.

2. Hur, mer konkret, är begreppet användbart i din egen forskning?

Mediearkeologien som metode gir et nytt resonansrom til litteraturhistorikeren: Litteraturen forholder seg ikke bare til litteraturhistorien, og kan heller ikke utelukkende forstås som en refleksjon over sitt eget (skrift)medium. Litteraturen reagerer på, reflekterer over, opponerer mot og stimulerer til medieteknologiske endringer i et videre perspektiv. Mediearkeologien setter litteratur og filosofiske argumenter i sammenheng med en uartig samling av tekster, teknologier og materialer; tekniske manualer, teleinfrastrukturen, *laterna magica*, stortingsdokumenter eller avisenes rapportering av den teknologiske utviklingen. Kanskje er dette grunnen til at medieøkologi-begrepet har sneket seg inn nesten overalt hvor mediearkeologi diskuteres i dag: Begge perspektivene legger et medialt tverrsnitt på estetiske objekter, som gjør at avhengigheten av andre medier og medieinfrastrukturer kommer til syne.

3. *Mediearkeologin är intresserad av såväl de konkreta, historiska, teknologiska föremålen (artefakt), som de förändringar teknologierna medför i diskurser, praktiker, biopolitik, etc. (struktur). Hur förhandlar begreppet enligt din förståelse mellan artefakt och struktur?*

I mine øyne er det en ganske opplagt kobling mellom vår tids akademiske buzzword, *the non-human turn*, og mediearkeologien, og tenker man disse to sammen, oppstår ingen motsetning mellom artefakt og struktur. Så lenge man er åpen nok om hvem/hva som kan være i stand til å påvirke utviklingen av en artefakt, ender man til slutt med å italesette (infra)strukturen på en eller annen måte. "Follow the actors", som Bruno Latour sier. Her oppstår nye problemer: ikke lenger hvor grensen går mellom artefakt og struktur, men hvor man skal avrunde nettverket i sin analyse.

En beslektet fundering er hva første del av ordet mediearkeologi – medier – egentlig dekker over i siste ende. Hvis man vil følge aktørene, hvor går grensen mellom en jernbaneswitch og en nettverksswitch, og hvor går grensen mellom avtrekkeren på en pistol og avløseren på et kamera? Det er kanskje denne metodisk forankrede forvirringen mellom nivåer av estetikk, medieteknologi og dypereleggende industrielle, militære og økonomiske utviklinger, som gjør mediearkeologien så fruktbar å jobbe med. Men også frustrerende.

JESPER OLSSON

Institutionen för kultur och kommunikation, Linköpings universitet

1. *Vad är "mediearkeologi" enligt din åsikt? Är det en teori, en metod eller något tredje? (Hur förhåller sig begreppet till exempel till närliggande termer som mediehistoria, medieestetik, medieekologi och det post-digitala?)*

Både och – och kanske något tredje. Utan tvekan erbjuder mediearkeologin (i den mån den låter sig identifieras som fält) olika sätt och metoder att utforska mediernas historier, sätt att förstå och problematisera en samtida kultur och dess mediala sammansättningar. Å ena sidan ger mediearkeologin incitament till en synkront organiserad analys av mediernas sammansatta materialitet och hur denna påverkar innebörder, funktioner, praktiker och så vidare, å den andra skapas förutsättningarna för en genealogisk och diakront anordnad analys som söker upp avvägarna och stickspåren i historien – mediekyllkogårdar etc. – med det uttalat kritiska syftet att problematisera teleologiska framgångshistorier. I bägge fallen spelar Foucaults analyser en avgörande roll, liksom Friedrich Kittlers och Wolfgang Ernsts arbeten. Den senares ambition att problematisera traditionell medie- och kulturhistorias mer eller mindre släta narrativ är viktig och försöker också på allvar dra (de allt annat än friktionsfria) konsekvenserna av de teoretiseringar som görs i namnet av en arkeologi. Även om detta ställer metodiska (och epistemologiska) problem på sin spets – exakt vad kan vi veta och yttra om maskinens egen ontologi? – kommer optimalt nya frågor och perspektiv också att tvingas fram. Och därmed ny kunskap om mediernas sätt att operera. Att teori pågår är alltså givet. Det mest intressanta metodologiska elementet gäller den experimentella – i medielabbet utövade – mediearkeologin. Här handlar det om historieforskning med ambitionen att genom en sinnligt och kognitivt sammansatt och materiell praktik konstruera ”epistemiska objekt” som kan ge perspektiv på både det förflutnas och samtidens medieanvändning. Den mest påtagliga bristen hos Ernst och en del andra gäller den politiska analysen – här kan den vidgade mediematerialitet man finner hos John Durham Peters, Jussi Parikka, Sean Cubitt och andra bli viktig, vilket leder vidare till en mediernas *geologi* och *ekologi*, och till analyser av mer omfattande ekologier. Vad gäller det post-digitala, tror jag att begreppet säkert kan ha en tillfällig och strategisk funktion, för att ge resonans åt reflektionen kring digitala nätverk, teknologier och estetiker idag, men att det kanske också bör betraktas som ett slags delmängd eller kanske snarare effekt av det mediearkeologiska perspektivet.

2. *Hur, mer konkret, är begreppet användbart i din egen forskning?*

Främst har begreppet ”mediearkeologi” varit användbart för att ge namn åt och upprätta villkoren för en analys av estetiska verk och praktiker som utforskar både sammankopplingar och glapp mellan olika medieteknologier och mediala miljöer – inte minst boken och digitala medier. Men jag har även försökt – eller har åtminstone förhoppningen om – att med begreppet kunna skapa förutsättningar för en mer experimentell och labb-baserad mediearkeologi i anslutning till min egen forskning.

3. *Mediearkeologin är intresserad av såväl de konkreta, historiska, teknologiska föremålen (artefakt), som de förändringar teknologierna medför i diskurser, praktiker, biopolitik, etc. (struktur). Hur förhandlar begreppet enligt din förståelse mellan artefakt och struktur?*

Kanske finns en tendens – och en risk – till fetisivering av medier som tekniska artefakter hos mediearkeologin. Det är egentligen den risk för en avsaknad av politik som jag nämner redan ovan och den har att göra med ett alltför begränsat fokus på objektet. Men i realiteten kommer de flesta mediearkeologiska analyser – hos Parikka, Zielinski och många andra – att också belysa frågor om affekt och biopolitik. Ändå kan jag se vinsten med att just på denna punkt berika mediearkeologin med ett begrepp som ”ekologi”, som i högre grad betonar relationalitet och händelser än de om än mycket fascinerande objekten i samlingar och arkiv.

KNUT OVE ELIASSEN

Institutt for språk og litteratur, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

1. *Vad är ”mediearkeologi” enligt din åsikt? Är det en teori, en metod eller något tredje? (Hur förhåller sig begreppet till exempel till närliggande termer som mediehistoria, medieestetik, medieekologi och det post-digitala?)*

Med mediearkeologi forstår jeg en bestemt analytisk fremgangsmåte som med utgangspunkt i Michel Foucault, Friedrich Kittler og Siegfried Zielinski bestreber seg på å bestemme de teknologiske premisser som regulerer systematikken i og premissene for informasjonsoverføringen/-lagringen i en nærmere bestemt historisk medieøkologi. Mediearkeologien skiller seg fra mediehistorien ved å fremheve praksisenes og artefaktens epistemologiske egenverdi, ettersom denne ikke lar seg omsette fullt ut i diskurs eller fortelling (til dette kan man tilføye at arkivenes historie ikke restløst lar seg innordne i historiefaget narrative skjema). Det aktualiserende aspektet ved den mediearkeologiske analysen er at den leverer kontraster til og dermed perspektiver på aktuelle transformasjoner i samtidens medieøkologi. Slik er den mediearkeologiske analysen gjerne genealogisk konstruert slik at dens bærende problemstillinger og epistemologiske gjenstand er bestemt av en aktuell mediepolitisk konstellasjon.

2. Hur, mer konkret, är begreppet användbart i din egen forskning?

Jeg har selv i første rekke benyttet begrepet i litteraturhistoriske arbeider, dels med 1700-tallets brevroman spesifikt og den moderne romanens genese generelt, dels har jeg interessert meg for begrepets forskjellige konfigurasjoner i den såkalte tyske mediearkeologiske tradisjonen, og endelig har jeg interessert meg for mediebegrepets historie. For tiden retter min interesse seg først og fremst mot de maritime medier i tidlig moderne tid og de representasjonsteknologier som har blitt brukt til å kartlegge verdenshavene.

3. Mediearkeologin är intresserad av såväl de konkreta, historiska, teknologiska föremålen (artefakt), som de förändringar teknologierna medför i diskurser, praktiker, biopolitik, etc. (struktur). Hur förhandlar begreppet enligt din förståelse mellan artefakt och struktur?

Rekkevidden av begrepet "struktur" er langt fra entydig og utstyres med forskjellige funksjoner og innholdsbestemmelser av-

hengig av det teoretiske ”miljø” (eller økologi) det er operativt innenfor. For egen del vil et bestemt teknologisk artefakt, for eksempel en penn, dens tilhørende skriveunderlag, de arbeidsteknikker den fordrer (skrivestiler, alfabeter), de institusjoner den er operativ innenfor (skoler, byråer, offentlige arkiver etc.), alltid inngå i en dynamisk relasjon til de teknologier som omgir den og utgjør dens mediemiljø (postvesen, skrivestuer, private arbeidsværelser, men også radio, tv, pc, etc), samt de øvrige systemer som omslutter den i en engere betydning av mediale kretsløp (produksjon av materielle goder, juridiske regimer, bio-politiske dispositiver etc.).

PELLE SNICKARS

Institutionen för kultur- och medievitenskaper, Umeå universitet

1. Vad är ”mediearkeologi” enligt din åsikt? Är det en teori, en metod eller något tredje? (Hur förhåller sig begreppet till exempel till närliggande termer som mediehistoria, medieestetik, medieekologi och det post-digitala?)

Jag började att intressera mig för det mediearkeologiska forskningsfältet åren före millennieskiftet. Som doktorand var jag ställvis baserad i Berlin under sent 1990-tal, och kom på så vis i kontakt med den tyska medieforskning som på lite olika sätt byggde vidare på Kittlers idéer. Framför allt var det Wolfgang Ernst arbeten som jag då började att intressera mig för eftersom jag då också sysslade med mediearkivariska frågor (och sedermera började att arbeta på Statens ljud- och bildarkiv). Av en händelse var jag senare också på plats när Humboldtuniversitetet 2004 anordnade konferensen ”Allgemeine Archäologie: Kulturtechniken zwischen Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft”. Då hade det mediearkeologiska forskningsfältet börjat att ta form på allvar, och jag var (nog) en av de första svenska humanisterna som introducerade begreppet mediearkeologi och

började använda mig av det – bland annat i en understreckare i *SvD* och senare i längre artiklar i en bok om Stockholmsutställningen 1897 samt i tidskriften *Arkiv, samhälle och forskning*.

För mig har mediearkeologi främst varit ett begrepp med en sorts dubbel innebörd: dels som ett slags historisk metod att frilägga olika, annorlunda, bortglömda eller rentav gråa och oansenliga medieformer bortom de traditionella massmedierna – något som jag intresserade mig för redan i min avhandling (*Svensk film och visuell masskultur 1900* (2001)) vilken försökte att spåra svensk visuell mediekultur som till exempel vykort, stereobilder, panoramor och tittskåp vid sidan av filmen kring 1900; dels som en teori vilken strängt poängterar behovet att analysera det mediespecifika hos varje medieform. Mediehistoriens kommunikationsformer medierar på högst olika sätt – vilken den traditionella mediehistorien ofta glömmer bort eller tar för givet eftersom den ofta är monomedial. Att exempelvis filmen representerar på ett specifikt sätt (diegetiskt och/eller dokumentärt) är så självklart inom filmvetenskapen att det inte skrivs ut. Men jämför man filmen med stereobilden eller vykortet blir det uppenbart att det finns olika medieringspraktiker som är strikt specifika (även om de kan te sig som snarlika). Mediearkeologin har alltid varit ett sätt att få korn på sådana glidningar.

Det intressanta från mitt eget forskningsperspektiv – som med tiden blivit alltmer digitalt (om än också fortsatt mediehistoriskt orienterat) – är att jag sent insåg de sätt som mediearkeologin också kunde användas i en samtida kontext. För några år sedan höll jag ett längre föredrag i Trondheim på Norsk medieforskerlags konferens 2014 på temat och skrev då så här:

“I did a lot of media archaeological work a decade ago. Still, I failed to see the apparent linkage between the old media I was interested in, and the rapid changes among all new digital media forms occurring at the time, as the establishment of web 2.0 or the rise of Google. Parikka has repeatedly stated that from his perspective, media archaeology has great potential as a method for doing digital culture

research. In that sense, media archaeology *has been one thing* – and is now within the broader domain of digital and internet based culture *becoming and developing* into something else. Borrowing from Mieke Bal’s notion of doing interdisciplinary cultural analysis in the humanities, media archaeology can, thus, be seen as *a traveling theory and mobile concept*, situated in the intersection between past and present. In general, there is also now a *temporal division* among studies within media archaeology – and some are more or less prone to apply the term to what they do. There are, on the one hand, those who focus on older and even dead media forms, as Erkki Huhtamo, and on the other those who do variations of media archaeology in a digital context, as for example Matthew Kirschenbaum’s work, without explicitly labelling it as such. However, linkages towards the past is often a prerequisite also for the latter studies. In fact, media archaeology tends to stress as one of its central premises alternative genealogies for the development of technology over time. These alternatives often take the form of a *critique of chronological and linear perspectives* – that is, a critique of traditional ways of doing history and/or media history where certain periods and media, for example, are often connected in teleological ways. In opposition, media archaeology stresses other conceptualizations of temporality – both on a macro and micro level. Siegfried Zielinski’s deep time of the media, for example, explores the technology of devices for hearing and seeing through two thousand years of cultural and technological history – often in rather unexpected ways. And in the case of Wolfgang Ernst, he often focuses on *micro temporalities* within media technology *per se*. How do you go about *not* writing media history, was the provocative question he posed a couple of years ago in a recently translated article entitled, “From media history to Zeitkritik”. Ernst argues that media temporality is not to be understood only through the cultural history of media technologies, but also how media technologies themselves produce time. Machines have their own specific temporality, according to him – so called, *Eigenzeit*. It can be traced historically, and Ernst discusses radio in particular, but the ideas are better understood, I would argue, in relation to computational media. Code, for instance, might appear linear – but its functionalities are often inscribed in various forms of loops and algorithmic proce-

dures – that is step-by-step procedures for calculations – with an inherent temporality that differs from chronological time. So called *recursive subroutines*, where computational implementations reference themselves, is another example. In other words, there exists a different conception of time on the micro-level of technology – within the computational medium. The media archaeological emphasis put on *media specificity* regarding the past, following my example from the 1897 exhibition, can thus also be found in the more digitally oriented media archaeology, which often tries to look under the hood of contemporary technology. This kind of scholarly focus can rapidly become very technical, making arguments hard to follow for a traditional humanist. Perspectives sometimes resemble what is known as *digital forensics*, where one goes deeper and deeper into the materiality of information technology, in order to recover or investigate material and information found in digital devices. In this sense, media archaeology is part of a gradually shifting emphasis from, say, the immaterial textual aspects of media culture to more media specific readings of the computational base – that is, mathematical structures – underlying actual hardware and software, a transition that resonates with some media scholars interest in *technically rigorous* ways of understanding the operations of material technologies.”

2. Hur, mer konkret, är begreppet användbart i din egen forskning?

Mediearkeologi är en term, en metod, en teori som överbryggar studier av mediehistoriska perioder med mer samtida digitala mediestudier. Framför allt gäller det olika slags mediespecifika analyser av hur kod och programvara idag fungerar. I ett pågående projekt om Spotify använder jag mig exempelvis inte sällan av en mediearkeologisk vokabulär för att få korn på och förstå hur Spotifys musikalgoritmer egentligen fungerar.

Samtidigt har jag också distanserat mig från den mer strikta form av teknologiskt orienterad mediearkeologi som exempelvis Ernst står för. Begreppet är såtillvida framför allt användbart i min egen forskning som ett slags glasögon; ett sätt att betrakta medieformer på ett specifikt sätt – vilket om inte annat

är av vikt inom det medie- och kommunikationsvetenskapliga fältet där jag själv (något motvilligt) är verksam, där studier av medier och demokrati eller massmedial representations- och effektforskning i princip alltid reducerar medier till en sorts svävande ”texter”.

3. Mediearkeologin är intresserad av såväl de konkreta, historiska, teknologiska föremålen (artefakt), som de förändringar teknologierna medför i diskurser, praktiker, biopolitik, etc. (struktur). Hur förhandlar begreppet enligt din förståelse mellan artefakt och struktur?

Det är ungefär detta jag menar med begreppets dubbla innebörd – som jag finner produktiv.

JACEK SMOLICKI

Institutionen för konst, kultur och kommunikation (K3), Malmö högskola

1. Vad är ”mediearkeologi” enligt din åsikt? Är det en teori, en metod eller något tredje? (Hur förhåller sig begreppet till exempel till närliggande termer som mediehistoria, medieestetik, medieekologi och det post-digitala?)

As I see it, media archaeology is foremost a specific approach to or a mode of studying media. It is a certain sensitivity towards material and historical complexity that characterizes every media technological device, and more importantly, every media technological practice. I have had a hard time accepting media archaeology as a mode of studying objects, machines and devices perceived as closed entities somewhat extracted from their cultural, political and social contexts. I believe that media technologies always evolve, appear and thus also ought to be studied through relations with other actors and contexts. If so, perhaps we should speak rather of archaeologies of mediation in which the object of study is not merely the media artefact's

internal configuration of elements and procedures, but a complex, messy and incommensurable mesh of relations (natural, environmental, cultural, bodily, ritualistic, etc.), that the object of study will enter, establish, disrupt or evade. Archaeology, as a study through the recovery of material culture is a messy practice always taking place in-situ. Yet, media archaeology often appears as a laboratory-like, sterile dissection and examination of objects removed from their contexts. Maybe this explains why what makes media archaeology more interesting and renders it more reliable, is its practical articulation through artistic and non-artistic forms of engagements with technologies.

2. Hur, mer konkret, är begreppet användbart i din egen forskning?

In my research, I use media archaeology in two ways. Firstly, as a renegade method for traversing historical trajectories of technological developments in search of examples of technologies and technological practices (or their aspects) that could inform our current condition. By informing, I mean two things: firstly, inspiring some hints and constructive indications for how to live with technologies, and secondly, critiquing by allowing to see the current states of technological development as not necessarily any better than the preceding but perhaps even the opposite. The second use of media archaeology relates to the constructive indication it provides. I resort to old technologies and practices in order to reincarnate them, or recall some of their attributes in the context of present technologies. I also look at non-mainstream discourses on and reactions to new technologies arriving at a given, historical moment. I search for examples of non-mainstream uses of these new technologies, and ambitious and non-compliant ways of incorporating them into the currents of everyday lives. This way, I am trying to seek in them some degree of inspiration for developing hybrid, idiosyncratic practices in today's context.

3. Mediearkeologin är intresserad av såväl de konkreta, historiska, teknologiska föremålen (artefakt), som de förändringar teknologierna

medför i diskurser, praktiker, biopolitik, etc. (struktur). Hur förhandlar begreppet enligt din förståelse mellan artefakt och struktur?

I prefer the term network, or maybe even assemblage, as these terms move beyond the sense of statism that "structure" entails. Objects become objects *in* networks and *through* actively participating in forming relationships with other elements of these networks.